

СТАН ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

©2019 ЛУЦИШИНА Є. В.

УДК 330.3:005.4(477)

JEL: L25; G34

Луцишина Є. В. Стан інтеграційних процесів розвитку підприємств в економіці України

Метою статті є визначення закономірностей розвитку підприємств в умовах інтеграційних тенденцій та оцінка активності інтеграційних процесів в Україні. На підставі аналізу статистичних даних, порівняння перебігу процесів злиття та поглинання в Україні та світі рівень активності інтеграційних процесів в Україні був визначений невисоким. Серед інтеграційних стратегій вітчизняні підприємства надають перевагу набуттю контролю та придбанню акцій (часток, паїв), натомість активність створення інтеграційних структур із оформленням юридичної особи мінімальна. До інтеграційних процесів на підставі концентрації активно залучаються іноземні інвестори та підприємства за участю іноземних інвесторів. Установлено закономірність: вітчизняні підприємства переважають за кількістю укладених угод, а іноземні – за вартістю укладених угод. Інтеграційні процеси в Україні мають яскраво виражену галузеву спеціалізацію. Відмінністю українського ринку злиттів та поглинань від світових трендів є активність угод в АПК. В Україні створюються заохочувальні умови для вертикальної інтеграції, інтеграції малих і середніх підприємств, водночас встановлюються інституційні обмеження для концентрації в межах горизонтальної інтеграції.

Ключові слова: інтеграція, концентрація, кооперація, ринок злиттів та поглинань, об'єднання суб'єктів господарювання, розвиток підприємств.

DOI:

Рис.: 3. Табл.: 3. Бібл.: 24.

Луцишина Єлизавета Вікторівна – аспірантка кафедри фінансів, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна)

E-mail: lutsysh@gmail.com

УДК 330.3:005.4(477)

JEL: L25; G34

UDC 330.3:005.4(477)

JEL: L25; G34

Луцишина Е. В. Состояние интеграционных процессов развития предприятий в экономике Украины

Целью написания статьи является определение закономерностей развития предприятий в условиях интеграционных тенденций и оценка активности интеграционных процессов в Украине. На основе анализа статистических данных, сравнения протекания процессов слияния и поглощения в Украине и мире уровень активности интеграционных процессов в Украине был оценен как невысокий. Установлено, что отечественные предприятия отдают предпочтение установке контроля и приобретению акций (долей, паев), в то же время активность создания интеграционных структур с оформлением юридического лица минимальна. В интеграционных процессах на основе концентрации активно участвуют иностранные инвесторы и предприятия с участием иностранных инвесторов. Установлена следующая закономерность: отечественные предприятия преобладают по количеству заключенных сделок, а иностранные – по стоимости заключенных сделок. Интеграционные процессы в Украине имеют ярко выраженную отраслевую специализацию. Отличие украинского рынка слияний и поглощений от мировых трендов заключается в активном заключении сделок в АПК. В Украине поощряется вертикальная интеграция, интеграция малых и средних предприятий, в то же время устанавливаются институциональные ограничения для концентрации в пределах горизонтальной интеграции.

Ключевые слова: интеграция, концентрация, кооперация, рынок слияний и поглощений, объединения субъектов хозяйствования, развитие предприятий.

Рис.: 3. Табл.: 3. Библ.: 24.

Луцишина Єлизавета Вікторівна – аспірантка кафедри фінансів, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна)

E-mail: lutsysh@gmail.com

Lutsyshyna Ye. V. The Status of Integration Processes of Enterprises Development in the Economy of Ukraine

The publication is aimed at defining the regularities of enterprise development in conditions of integration tendencies and estimation of activity of integration processes in Ukraine. Based on the analysis of statistical data, comparison of the progress of processes of mergers and acquisitions in Ukraine and world-wide, the level of activity of integration processes in Ukraine is evaluated as low. It is determined that national enterprises prefer both control and acquisition of stocks (shares, interests), at the same time the activity of creating integration structures together with registration of a legal entity is minimal. Foreign investors and enterprises with participation of foreign investors actively participate in integration processes on the basis of concentration. The following regularity is determined: national enterprises prevail in view of the number of concluded deals, and foreign ones – in view of the value of concluded deals. The integration processes in Ukraine have a pronounced sectoral specialization. The difference of the Ukrainian market of mergers and acquisitions from the global trends lies in the active conclusion of deals in the agri-industrial complex. In Ukraine, vertical integration, integration of small and medium-sized enterprises is encouraged, while institutional limitations for concentration within horizontal integration are established as well.

Keywords: integration, concentration, cooperation, market of mergers and acquisitions, associations of economic entities, development of enterprises.

Fig.: 3. Tabl.: 3. Bibl.: 24.

Lutsyshyna Yelyzaveta V. – Postgraduate Student of the Department of Finance, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» named after M. Ye. Zhukovskiy (17 Chkalova Str., Kharkiv, 61070, Ukraine)

E-mail: lutsysh@gmail.com

Глобалізація, автоматизація процесів, пришвидшення темпів старіння продукції та інші економічні процеси сприяли пошуку нових стратегій розвитку підприємств. У світовому економічному просторі вже більше 30 років активно застосовується

інтеграція бізнес-структур як на рівні окремих бізнес-процесів, так і на рівні окремих економічних одиниць. Ініціатором інтеграційних процесів виступає суб'єкт господарювання, спираючись на принципи економічної ефективності та результативності.

Економіку України не минули інтеграційні процеси, однак історичний аспект становлення незалежної держави обумовив специфіку перебігу даних процесів і відмінності від світових тенденцій. До набуття незалежності в Україні підприємства, переважно в галузі промисловості, були пов'язані вертикальною інтеграцією з підприємствами інших союзних республік. Ініціатором даної інтеграції виступали державні та наддержавні органи влади Радянського Союзу в контексті функціонування планово-командної економіки. Після набуття незалежності України усталені інтеграційні зв'язки були зруйновані, і почалося формування ринкової економіки з притаманною їй свободою підприємницького вибору. На етапі становлення вітчизняна економіка стала відкритою як для адаптації та використання світового досвіду господарювання, так і для транскордонних інтеграційних процесів. Однак варіативність форм інтеграції ускладнює поточну оцінку активності перебігу інтеграційних процесів в економіці України.

Дослідження інтеграційних процесів в Україні в останнє десятиріччя набуло масштабного характеру. Умовно наукові праці з означеної тематики можна поділити на три основні групи. Перша група праць присвячена дослідженню теоретичних засад інтеграції, визначається сутність понять «інтеграція», «інтеграційний процес», «інтеграційний потенціал», «інтеграційна структура», форми та види інтеграції, мотиви та стимули до інтеграції тощо [1–3]. Результати досліджень другої групи розкривають особливості оцінки можливостей інтеграції, інтеграційного потенціалу, ефективності реалізації інтеграційних процесів [4–8]. Науковці, праці яких віднесені до третьої групи, зосереджують увагу на окремих випадках перебігу інтеграційних процесів: для конкретної галузі (найчастіше АПК, машинобудівна промисловість та ін.), групи підприємств одного виду (наприклад, малі підприємства), території тощо [9–14].

Попри суттєві наукові доробки недостатньо уваги приділено комплексній оцінці активності інтеграційних процесів в Україні, і більшість наукових праць містять тільки фрагментарний аналіз застосування певної форми чи виду інтеграції або стан інтеграційних процесів для певної галузі.

Метою статті є визначення закономірностей розвитку підприємств в умовах інтеграційних тенденцій та оцінка активності інтеграційних процесів в Україні.

У світовому економічному просторі інтеграційна стратегія розвитку підприємств набула значного поширення через можливість отримання синергетичного ефекту. Інтеграційні процеси дозволяють підвищити конкурентоспроможність як підприємств, що беруть участь у об'єднанні, так і відповідної галузі, економіки відповідної країни, або інвестиційну привабливість території, на якій буде функціонувати об'єднання.

Некеровані процеси інтеграції можуть мати й суттєві негативні наслідки для економіки країни та світу, тому запровадження правових меж та інституційних обмежень є об'єктивно обґрунтованою політикою держави в даній сфері.

Дослідження стану інтеграційних процесів в Україні ускладнене через відсутність офіційної статистики, єдиного правового трактування всіх понять, узгодженої класифікації всіх форм інтеграції, наявності договірної (контрактної) форми, кількісні показники якої складно знайти у відкритому доступі, тощо.

Створення інтеграційних структур може базуватися на двох принципах утворення – концентрації та кооперації. Процеси укрупнення суб'єктів господарювання ілюструє стан ринку злиттів та поглинань (англ. *Mergers and Acquisitions, M&A*). Активність інтеграційних процесів на ринку M&A в Україні повністю залежить від загальної стабільності економічної ситуації в країні та світових ринках. Як видно з рис. 1, можна виділити два періоди змін значень основних показників, що характеризують ринок за 2009–2017 рр. З 2009 по 2013 рр. кількість угод та вартість не мали єдиної тенденції до змін. З одного боку, кількість угод, що критично скоротилась у 2009 р. до 31 од. (у 2008 р. – 47 од.), у 2010–2012 рр. поступово зростала і досягла рекордного значення у 2012 р. у 87 од., що означало поступове відновлення довіри до вітчизняної економіки. Але, водночас, вартість укладених угод демонструвала спадну тенденцію до 2013 р., що може свідчити про вичікувальну стратегію «великого бізнесу».

Однак за період 2014–2017 рр. кількість угод злиття та поглинання та їх вартість характеризувалися єдиним вектором змін. У 2015 р. загальна вартість угод впала до 134 млн євро, оскільки більшість угод, що готувалися у 2014 р. із заключним етапом у 2015 р., не була завершена через політичну ситуацію в Україні. За 2015–2017 рр. щорічна вартість укладених угод зросла у 4 рази внаслідок поживлення економічної ситуації у країні.

Цікавою закономірністю вітчизняного ринку злиттів та поглинань є те, що після світової фінансової кризи, починаючи з 2008 р., частка угод, укладених між українськими підприємствами, поступово збільшувалася: з 36% у 2008 р. до 75% у 2017 р. (за даними компанії Aequo [15; 16]). Однак на противагу цій тенденції, за виключенням 2011–2013 рр., частка угод в розрізі їх вартості, що уклалися за участі іноземних інвесторів, перевищувала 70%, а у 2016 р. досягла значення 93% через укладання непропорційно великої угоди щодо Укрсоцбанку (за даними компанії Aequo [15; 16]).

Співвідношення вартості укладених угод на ринку M&A до ВВП України вказує на замалий рівень активності. Так, найбільший показник був зафіксований у 2009 р. – 4,8%, далі відбувалося поступове зни-

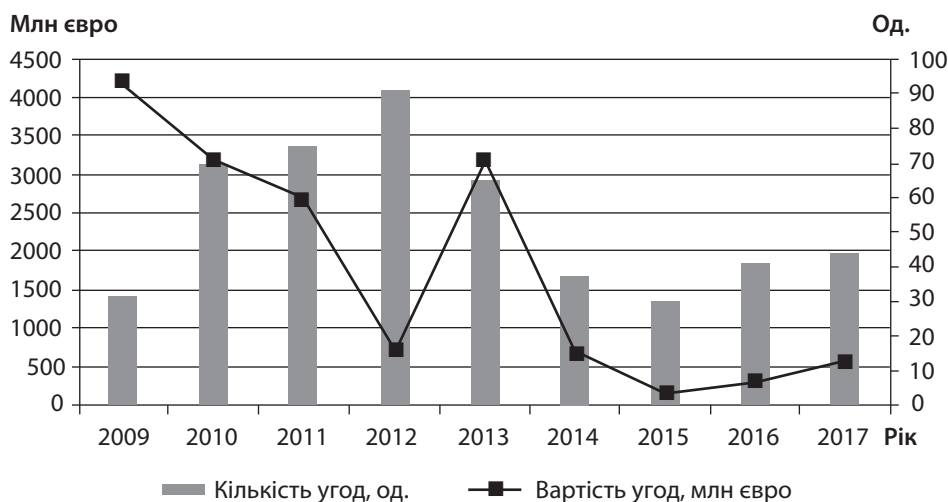

Рис. 1. Стан ринку M&A в Україні у 2009–2017 рр.

Джерело: побудовано за даними [15; 16].

ження значення показника, і за останній звітний період 2014–2017 рр. він не піднявся вище 1%: у 2015 р. значення було найнижчим (0,16%), а у 2017 р. відбулося зростання до рівня 0,56% (розраховано за даними компанії Aequo [15–17]).

А ослідити активність інтеграційних процесів можна і у процесі порівняння з іншими країнами. У межах регіону Східної Європи частка вітчизняного ринку злиттів та поглинань була незначною (рис. 2): лише у 2009 р. майже 10% угод у вартісному виразі припадало на український ринок, а вже наступні роки характеризувалися малою часткою на рівні менше 4%. Зауважимо, що ринок M&A Східної Європи загалом не відрізняється значною активністю: у 2018 р. його частка в розрізі кількості укладених угод на світовому ринку злиттів та поглинань дорівнювала 4,6%, а частка в розрізі вартості – 1,3% (розраховано за даними Інституту злиттів, поглинань та альянсів [18]).

Серед закономірностей розвитку підприємств при інтеграційних процесах можна відзначити й га-

лузеву спеціалізацію процесів концентрації капіталу в Україні. Як свідчать дані табл. 1, у 2012–2017 рр. більшість угод у розрізі їх вартості укладалося щодо підприємств трьох галузей: сільське господарство, фінансові послуги та енергетика, гірничодобувна промисловість та комунальні послуги. За період 2012–2013 рр. 65% угод припало на галузь «Телекомунікації, медіа та технології» завдяки придбанню одеського стартапу Looksegy американським розробником Snapchat за 132 млн євро та компанії Viewdle компанією Google, за оцінками, за 42 млн євро.

За кількістю укладених угод структура ринку злиттів та поглинань України була більш диференційованою: найбільшу кількість угод було укладено у фінансовому секторі – у 2014–2017 рр. понад 30%. Близько 15–16% угод пов'язані з укрупненням підприємств у галузі «Виробництво споживчих товарів» та «Енергетика, гірничодобувна промисловість та комунальні послуги». Наступними є галузі «Телекомунікації, медіа та технології» та «Сільське господарство» із середніми частками на рівні 11–13% та 8–10% відповідно. Концентрація промислових підприємств

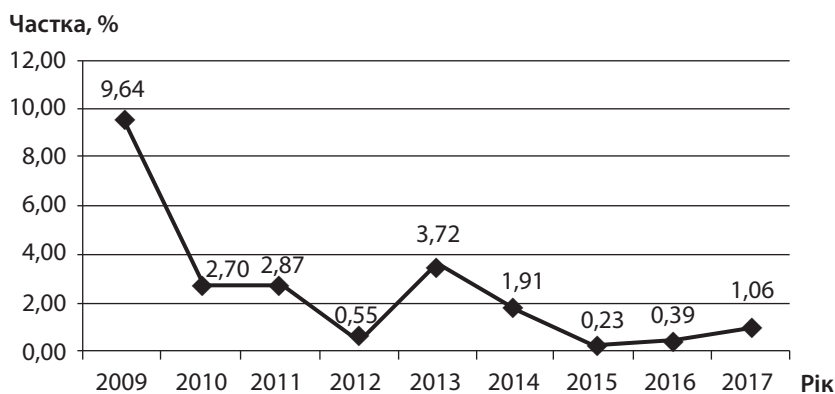

Рис. 2. Частка України на ринку злиттів та поглинань (M&A) Східної Європи у 2009–2017 рр.

Джерело: побудовано за даними [15; 16; 18].

характеризувалася спадною тенденцією з 16% у 2012–2013 рр. до 4% у 2016–2017 рр.

Інститут злиттів, поглинань та альянсів дослідив особливості розподілу угод M&A у світі з 1985 р. до 2018 р. [18]. Найбільшою часткою угод в їх загальній кількості характеризувались такі галузі: промисловість (13,9%), високі технології (12,9%), фінансовий сектор (12,2%), видобувна промисловість (11,0%), виробництво споживчих товарів (9,7%), медіа та розваги (7,9%), енергетика (7,2%) та ін. Були наявні відмінності у структурі ринку в розрізі галузей за сукупною вартістю укладених угод: фінансовий сектор (16,3%), енергетика (13,7%), видобувна промисловість (9,4%), промисловість (9,0%), телекомунікації (8,4%), медіа та розваги (8,1%), охорона здоров'я (8,0%), високі технології (7,5%) та ін. Порівнюючи світові тенденції ринку злиттів та поглинань із вітчизняними, зауважимо, що галузеві структури ринків подібні. Єдиною відмінністю України є активні інтеграційні процеси у АПК, що обумовлено спеціалізацією економіки.

Економіка України функціонує за принципом превалювання та захисту вільної конкуренції. Активно забезпечується правовий та інституційний захист ринкових цінностей. Як зазначалося вище, інтеграційні процеси можуть призводити до обмеження вільної конкуренції, формування монопольного становища та ведення недобросовісної конкуренції. Державний догляд за інтеграцією підприємств в Україні та встановлення обґрунтованих меж концентрації суб'єктів господарювання здійснює Антимонопольний комітет України.

Інтеграційні процеси в підприємницькому секторі дозволяються «... відповідними органами Антимонопольного комітету України, якщо їх учасники доведуть, що ці дії сприяють: вдосконаленню виробництва, придбанню або реалізації товару; техніко-технологічному, економічному розвитку; розвитку малих або середніх підприємств; оптимізації експорту чи імпорту товарів; розробленню та застосуванню уніфікованих технічних умов або стандартів на товари; раціоналізації виробництва» [19].

У 2012–2017 рр. найбільше інтеграцій через концентрацію суб'єктів господарювання було реалізовано у вигляді придбання акцій (часток, паїв) – близько 80% загальної кількості наданих дозволів (табл. 2). В абсолютному виразі кількість дозволів на придбання акцій тощо коливалася від мінімального значення у 2016 р. – 357 дозволів – до найбільшої кількості у 655 дозволів у 2013 р. У середньому 13% дозволів за означений період було надано на набуття контролю над суб'єктом господарювання, виключаючи 2014–2015 рр. із часткою у 7,2 та 7,6% відповідно.

За даними Антимонопольного комітету України [20], іноземні суб'єкти господарювання активно залучалися до процесів концентрації: з 2012 по 2015 рр. частка поданих заяв на концентрацію від іноземних інвесторів або підприємств за участю іноземних інвесторів у загальному обсязі поданих заяв зростає з 47,8 до 83,6%. Однак за період 2016–2017 рр. цей показник незначно зменшився до 65,9%.

Таблиця 1

Структура ринку злиттів та поглинань (M&A) за галузевою ознакою в Україні у 2012–2017 рр., %

Галузь	2012–2013 рр.		2014–2015 рр.		2016–2017 рр.	
	Вартість угод	Кількість угод	Вартість угод	Кількість угод	Вартість угод	Кількість угод
Сільське господарство	10	10	16	8	33	8
Бізнес-послуги	0	5	3	2	3	4
Будівництво	2	1	0	0	0	1
Споживчі товари	2	16	3	12	4	13
Енергетика, гірничодобувна промисловість та комунальні послуги	8	17	29	12	23	14
Фінансові послуги	7	16	43	37	33	33
Промисловість	4	16	1	9	0	4
Дозвілля	0	1	0	0	0	0
Фармація, охорона здоров'я та біотехнології	0	3	1	4	1	4
Нерухомість	1	1	0	0	0	2
Телекомунікації, медіа та технології	65	11	4	13	2	11
Перевезення	1	3	1	3	1	6
Усього	100	100	101	100	100	100

Джерело: побудовано за даними [15; 16].

Розподіл наданих дозволів на концентрацію суб'єктів господарювання за видами в Україні за 2012-2017 рр.
[20, с. 227]

Рік	Вид концентрації					Усього
	злиття	спільне створення суб'єкта господарювання	набуття контролю	придбання акцій (часток, паїв)	інші	
2012	31	32	106	576	5	750
2013	20	23	73	655	8	779
2014	17	22	36	418	8	501
2015	14	23	50	563	8	658
2016	3	8	69	357	4	441
2017	4	20	84	490	4	602

Щодо надання дозволів на здійснення узгоджених дій кількість погоджених дозволів лише у 2016 р. перевищила 100 од., в інші роки кількість коливалася в межах 50–70 дозволів.

Оцінити масштаби статутної форми економічної інтеграції можна на підставі аналізу кількості об'єднань підприємств за організаційно-правовими формами. В Україні серед дозволених форм об'єднань підприємств найбільшим попитом користується асоціація, як одна з м'яких форм інтеграції. Останніми роками (2015–2018 рр.) кількість асоціацій коливалася в межах 2300–2400 од. (рис. 3).

Другою за кількістю одиниць є група інших об'єднань, що не заборонені законодавством України та не перешкоджають вільній конкуренції (пули, трести тощо): за 2015–2018 рр. кількість підприємств була доволі сталою – близько 750 од.

У цілому, досліджуючи загальний стан юридично оформлених інтеграційних об'єднань у 2013–2018 рр., можна відмітити їх кількісну стабільність: коливання кількості об'єднань було мінімальним за кожною групою при стабільних умовах господарювання (див. рис. 3). Політична та економічна ситуація в Україні у 2014 р. негативно позначилася й на кількості інтеграційних об'єднань із оформленням юридичної особи: в середньому зменшення кількості асоціацій, корпорацій та консорціумів відбулось на 27–28%, а концернів та інших об'єднань юридичних осіб – на 40%.

Серед всіх суб'єктів господарювання питома вага об'єднань підприємств за 2013–2018 рр. не перевищувала 0,5%.

Інтеграційні процеси проявляються не тільки при юридичному оформленні об'єднань, але й при юридичному закріпленні простої та вирішальної залежності підприємств. На теперішній час близько 1% підприємств в Україні функціонує у формі асоційованих дочірніх підприємств, а їх кількість за період 2013–2018 рр. скоротилась на 35% – з 18,2 тис. од. до 11,8 тис. од. (розраховано за даними Державної служби статистики України [21]).

Вибір інтеграційної стратегії підприємством залежить від особливостей його функціонування, у т. ч. і розміру. Великі та середні підприємства прагнуть до стабільності зв'язків, юридичного оформлення об'єднання. Водночас малі підприємства, щоб не втратити власні переваги – гнучкість та адаптивність, обирають менш жорсткі контрактні форми інтеграції. Як зазначила І. Яцкевич [3], для інтеграції малих підприємств із великими найпривабливішими є такі організаційно-економічні форми: франчайзинг, венчур, аутсорсинг, субконтрактація, аутстафінг та ін.

Відзначимо, що на теперішній час відбувається розквіт переважної кількості організаційно-економічних форм інтеграції малих підприємств. Наявний значний потенціал на ринку франчайзингу: відбулося очищення ринку від несправжніх франшиз (2015–2016 рр.) і зафіксовано якісне зростання системних франшиз у 2017 р.; на ринку преважують вітчизняні франчайзингові бренди (за даними Franchise Group [22]).

Попри значну еластичність до стабільності економічної ситуації після 2014 р. венчурне фінансування відновило власні обсяги інвестицій. За даними Української асоціації венчурного та приватного капіталу (UVCA) [23], 2017 р. відзначився максимальним обсягом фінансування проектів у 259 млн дол. США, що перевищує значення венчурних інвестицій у 2016 р. у 3 рази. Найбільш привабливими за показниками кількості та вартості укладених угод були сектори програмного забезпечення, інтернет-послуг та устаткування.

Ефективність використання такої форми взаємозв'язку малих і великих підприємств, як аутсорсинг (зокрема, аутсорсинг інформаційних технологій (англ. *information technology outsourcing, ITO*) та аутсорсинг бізнес-процесів (англ. *business process outsourcing, BPO*)), залежить від комплексної оцінки вхідних і вихідних факторів функціонування цього ринку. За результатами оцінки компанією А. Т. Kear-

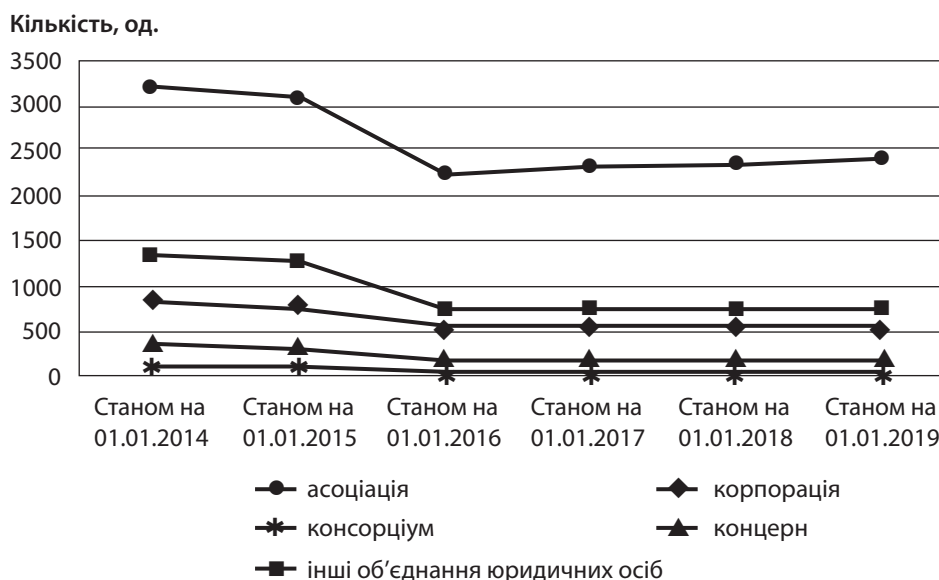

Рис. 3. Кількість інтеграційних об'єднань із оформленням юридичної особи в Україні за 2013–2018 рр.*

Примітка: * – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

Джерело: побудовано за даними [21].

пеу потенціалу країн у наданні послуг з аутсорсингу, Україна займала 24 позицію з 55 країн світу два роки поспіль (табл. 3). Конкурентною перевагою вітчизняного ринку аутсорсингу є відносно дешева вартість залучення фахівців, а слабкість конкурентної позиції проявляється в низьких оцінках вітчизняного бізнес-середовища (серед країн, що оцінювались, значення даного показника менше одиниці поряд з Україною мали лише Єгипет, Бангладеш та Пакистан).

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, відзначимо:

- рівень активності інтеграційних процесів в Україні є невисоким;
- підприємства при виборі інтеграційної стратегії надають перевагу набуттю контролю та придбанню акцій (часток, паїв), а кількість створених об'єднань суб'єктів господарювання із оформленням юридичної особи залишається майже незмінною;
- до інтеграційних процесів на підставі концентрації активно залучаються іноземні інвестори та підприємства за участю іноземних інвесторів. Встановлена закономірність: вітчизняні підприємства переважають за кількістю укладених угод, а іноземні підприємства – за вартістю укладених угод;
- найбільш активно вдавалися до інтеграційної стратегії розвитку підприємства таких галузей України: сільське господарство, фінансові послуги, енергетика, гірничодобувна промисловість та комунальні послуги, виробництво споживчих товарів, телекомунікації, медіа та технології;
- найбільшому державному контролю підлягає горизонтальна інтеграція, водночас заохочується

вертикальна інтеграція, інтеграція малих і середніх підприємств;

б) вибір організаційно-економічної форми інтеграції залежить від розмірів підприємства, і на теперішній час активно розвиваються специфічні форми інтеграції малих і великих підприємств. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Кривицька Н. Ю., Командровська В. Є., Андрущенко В. В. Інтеграційні процеси підприємств України: визначення, види та напрями. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 24. С. 131–134.
- Мельник Т. М., Конрад Ю. В. Сутність та галузеві особливості міжнародної виробничої інтеграції національних підприємств. *Економічний простір*. 2015. № 95. С. 26–39.
- Яцкевич І. До питання про зміст поняття інтеграції суб'єктів підприємницької діяльності. *Журнал європейської економіки*. 2013. Т. 12. № 4. С. 473–483.
- Базиліук В. Б. Сучасні підходи до оцінки доцільності інтеграції підприємств видавничо-поліграфічної галузі. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2012. № 2. С. 88–93.
- Вергал К. Ю. Передумови інтеграції торговельних підприємств. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2016. № 4. С. 62–68.
- Верхоглядова Н. І., Барінов Д. Ю. Підходи до визначення ефективності інтеграції будівельних підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 13 (1). С. 78–83.
- Гуцалюк О. М. Інтеграційний базис управління конкурентним позиціонуванням корпоративних підприємств. *Бізнес-навігатор*. 2017. Вип. 4-1. С. 136–142.
- Конрад Ю. В. Синергетичні ефекти виробничої інтеграції підприємств. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2015. Вип. 6 (2). С. 33–38.

Оцінка потенціалу країн у наданні послуг в сфері аутсорсингу (Global Services Location Index (GSLI)) у 2017 р.

Місце у рейтингу	Країна	Показник			Загальна оцінка
		фінансова привабливість (financial attractiveness)	навички та доступність людей (people skills and availability)	бізнес-середовище (business environment)	
1	Індія	3,30	2,63	1,14	7,07
2	Китай	2,37	2,69	1,26	6,32
3	Малайзія	2,92	1,47	1,72	6,11
4	Індонезія	3,25	1,53	1,20	5,98
5	Бразилія	2,65	2,02	1,27	5,94
6	В'єтнам	3,31	1,39	1,22	5,92
7	Філіппіни	3,13	1,57	1,17	5,87
8	Таїланд	3,06	1,38	1,43	5,87
9	Чилі	2,54	1,33	1,88	5,75
10	Колумбія	2,85	1,45	1,43	5,73
24	Україна	3,23	1,14	0,93	5,30

Джерело: складено за [24].

9. Босовська М. В. Передумови інтеграційної взаємодії туристичних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 14. С. 50–56.

10. Іжевський П. Г. Бізнес-модель інтеграції підприємств АПК на основі мережевого підходу. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 5 (1). С. 139–144.

11. Кулініч О. А., Ковальова Я. Г. Міжпідприємницька логістична інтеграція та координація комерційної діяльності торговельного підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2016. Вип. 15. С. 63–67.

12. Пивоваров М. Г., Хижняк О. С. Розширення інтеграції промисловості з інституцією малого і середнього підприємництва України. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємство»*. 2017. № 4-5. С. 84–89.

13. Сороківська О. А. Дослідження організаційних форм інтеграції підприємств малого бізнесу в умовах постконфліктних ситуацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2015. Вип. 11. С. 154–157.

14. Хвостенко В. С., Литвиненко О. Д., Махота А. В. Організаційні аспекти інтеграції локального підприємства у франчайзингову мережу. *Технологический аудит и резервы производства*. 2016. № 3. С. 31–36.

15. Turning tides: M&A in Ukraine / Aequo. URL: https://aequo.ua/content/news/files/aequo_ma_report_2017_1526559086_en.pdf

16. Open for business: M&A in Ukraine / Aequo. URL: https://aequo.ua/content/news/files/aequo_open_for_business_ma_in_ukraine_2016_1461676791_en.pdf

17. ENP countries: GDP and main aggregates / Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database#>

18. M&A Statistics. Mergers & Acquisitions (M&A) – Eastern Europe / The Institute of Mergers, Acquisitions and Alliances (IMAA). URL: <https://imaa-institute.org/mergers-and-acquisitions-statistics/>

19. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2210-14>

20. Звіт Антимонопольного комітету України за 2017 рік. Київ, 2018. 298 с. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document;jsessionid=3278DCDF974830087172EF36C32DDE01.app?id=140483&schema=main>

21. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційно-правовими формами господарювання / Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/edrpo/ukr/EDRPU_2014/ks_opfg/arh_ks_opfg_14.htm

22. Аналіз ринку франчайзингу в Україні / Franchise Group. Київ, 2018. URL: https://franchisegroup.com.ua/media/files/report/FG_аналіз%20ринку_2018.pdf

23. Огляд українського ринку венчурних та приватних інвестицій 2017 / Українська асоціація венчурного та приватного капіталу (UVCA). URL: <https://www.slideshare.net/UVCA/ukrainian-venture-capital-and-private-equity-overview-2017-97295516>

24. 2017 A. T. Kearney Global Services Location Index: The Widening Impact of Automation. URL: <https://www.atkearney.com/documents/20152/793366/The+Widening+Impact+of+Automation.pdf>

Науковий керівник – Калінеску Т. В., доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри «Фінанси», Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

REFERENCES

“Analiz rynku franchayzinga v Ukraine” [Analysis of the franchise market in Ukraine]. Franchise Group. 2018. https://franchisegroup.com.ua/media/files/report/FG_аналіз%20ринку_2018.pdf

“2017 A. T. Kearney Global Services Location Index: The Widening Impact of Automation”. <https://www.atkearney.com/>

documents/20152/793366/The+Widening+Impact+of+Automation.pdf

Bazyliuk, V. B. "Suchasni pidkhody do otsinky dotsilnosti intehtatsii pidpriemstv vydavnycho-polihrafichnoi haluzi" [Modern approaches to assess the feasibility of integrating the enterprises of the publishing and printing industry]. *Naukovi zapysky [Ukrainskoi akademii drakarstva]*, no. 2 (2012): 88-93.

Bosovska, M. V. "Peredumovy intehtatsiinoi vzaiemodii turystychnykh pidpriemstv" [Prerequisites for the integration of tourist enterprises]. *Investysii: praktyka ta dosvid*, no. 14 (2014): 50-56.

"ENP countries: GDP and main aggregates". Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database#>

Hutsaliuk, O. M. "Intehtatsiinyi bazys upravlinnia konkurentnym pozytsionuvanniam korporatyvnykh pidpriemstv" [Integration basis for competitive positioning of corporate enterprises]. *Biznes-navihator*, no. 4-1 (2017): 136-142.

Izhevskiy, P. H. "Biznes-model intehtatsii pidpriemstv APK na osnovi merezhevoho pidkhodu" [Business model of integration of agribusiness enterprises on the basis of a network approach]. *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, no. 5 (1) (2017): 139-144.

"Kilkist subiektiv IEDRPOU za orhanizatsiino-pravovymy formamy hospodariuvannia" [Number of EDRPOU entities for organizational and legal forms of management]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. https://ukrstat.org/uk/edrpoj/ukr/EDRPU_2014/ks_opfg/arh_ks_opfg_14.htm

Khvostenko, V. S., Lytvynenko, O. D., and Makhota, A. V. "Orhanizatsiini aspekty intehtatsii lokalnoho pidpriemstva u franchaizynhovu merezhu" [Organizational aspects of integrating a local enterprise into a franchise network]. *Tekhnologicheskyy audit i rezervy proizvodstva*, no. 3 (2016): 31-36.

Konrad, Yu. V. "Synerhetychni efekty vyrobnychoi intehtatsii pidpriemstv" [Synergy effects of industrial integration of enterprises]. *Visnyk Kremenchutskoho natsionalnoho universytetu imeni Mykhaila Ostrohradskoho*, no. 6 (2) (2015): 33-38.

Kryvytska, N. Yu., Komandrovska, V. Ye., and Andrushchenko, V. V. "Intehtatsiini protsesy pidpriemstv Ukrainy: vyznachennia, vydy ta napriamy" [Integration processes of Ukrainian enterprises: definitions, types and directions]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 24 (2017): 131-134.

Kulinich, O. A., and Kovalyova, Ya. H. "Mizhpriemnytska lohistychna intehtatsiia ta koordynatsiia komertsiiinoi diialnosti torhovelnoho pidpriemstva" [Betweenbusiness logistics integration and coordination of commercial activities of a trading company]. *Naukovi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya «Ekonomika i menedzhment»*, no. 15 (2016): 63-67.

[Legal Act of Ukraine] (2001). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2210-14>

"M&A Statistics. Mergers & Acquisitions (M&A) - Eastern Europe". The Institute of Mergers, Acquisitions and Alliances (IMAA). <https://imaa-institute.org/mergers-and-acquisitions-statistics/>

Melnyk, T. M., and Konrad, Yu. V. "Sutnist ta haluzevi osoblyvosti mizhnarodnoi vyrobnychoi intehtatsii natsionalnykh pidpriemstv" [The essence and branch features of the international industrial integration of national enterprises]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 95 (2015): 26-39.

"Ohliad ukrainskoho rynku venchurnykh ta pryvatnykh investysii 2017" [Overview of the Ukrainian Venture and Private Investment Market 2017]. Ukrainska asotsiatsiia venchurnoho ta pryvatnoho kapitalu (UVCA). <https://www.slideshare.net/UVCA/ukrainian-venture-capital-and-private-equity-overview-2017-97295516>

"Open for business: M&A in Ukraine". Aequo. https://aequo.ua/content/news/files/aequo_open_for_business_ma_in_ukraine_2016_1461676791_en.pdf

Pyvovarov, M. H., and Khyzhniak, O. S. "Rozshyrennia intehtatsii promyslovosti z instytutsiieiu maloho i serednyoho pidpriemnytstva Ukrainy" [Expansion of the integration of industry with the institution of small and medium enterprises of Ukraine]. *Derzhava ta rehiony. Seriya «Ekonomika ta pidpriemnytstvo»*, no. 4-5 (2017): 84-89.

Sorokivska, O. A. "Doslidzhennia orhanizatsiinykh form intehtatsii pidpriemstv maloho biznesu v umovakh postkonfliktnykh sytuatsii" [Investigation of organizational forms of integration of small business enterprises in the context of post-conflict situations]. *Naukovi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya «Ekonomika i menedzhment»*, no. 11 (2015): 154-157.

"Turning tides: M&A in Ukraine". Aequo. https://aequo.ua/content/news/files/aequo_ma_report_2017_1526559086_en.pdf

Verhal, K. Yu. "Peredumovy intehtatsii torhovelnnykh pidpriemstv" [Prerequisites for the integration of trade enterprises]. *Naukovi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 4 (2016): 62-68.

Verkhohliadova, N. I., and Barinov, D. Yu. "Pidkhody do vyznachennia efektyvnosti intehtatsii budivelnykh pidpriemstv" [Approaches to the definition of the efficiency of integration of construction enterprises]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 13 (1) (2017): 78-83.

Yatskevych, I. "Do pytannia pro zmist poniattia intehtatsii subiektiv pidpriemnytskoi diialnosti" [On the issue of the content of the concept of integration of business entities]. *Zhurnalievropeskoj ekonomiky*, vol. 12, no. 4 (2013): 473-483.

"Zvit Antymonopolnoho komitetu Ukrainy za 2017 rik" [Report of the Antimonopoly Committee of Ukraine for 2017]. Kyiv, 2018. <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?jsessionid=3278DCDF974830087172EF36C32DDE01.app2?id=140483&schema=main>